

Warszawa, 24 lipca 2018 r.

KMP.570.9.2018.PK

**Raport przedstawicieli Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur  
z wizytacji Pomieszczenia dla Osób Zatrzymanych Placówki Straży Granicznej  
w Janowie Podlaskim**

**1. Wprowadzenie**

Na podstawie artykułu 19 *Protokołu fakultatywnego do Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania, przyjętego przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych w Nowym Jorku dnia 18 grudnia 2002 r.* (Dz. U. z 2007 r. Nr 30, poz. 192), zwanego dalej: OPCAT oraz działając na wniosek Rzecznika Praw Obywatelskich, w dniu 16 kwietnia 2018 r., do Pomieszczenia dla Osób Zatrzymanych Placówki Straży Granicznej w Janowie Podlaskim (zwanym dalej: PdOZ, placówką lub pomieszczeniem), udali się przedstawiciele Zespołu *Krajowy Mechanizm Prewencji* (dalej: KMPT lub Mechanizm): Przemysław Kazimirski (zastępca dyrektora Zespołu KMP), Justyna Zarecka (politolog w zakresie bezpieczeństwa wewnętrznego) oraz Michał Żłobecki (prawnik). W wizytacji wziął także udział Marcin Sośniak – Naczelnik Wydziału ds. Cudzoziemców w Biurze Rzecznika Praw Obywatelskich.

Celem wizytacji KMPT, zgodnie z art. 19 OPCAT, było sprawdzanie sposobu traktowania osób zatrzymanych przebywających w placówce, w celu wzmocnienia, jeśli to niezbędne, ich ochrony przed torturami oraz innym okrutnym, niehumanitarnym lub poniżającym traktowaniem albo karaniem, a następnie przedstawianie rekomendacji właściwym władzom w celu poprawy traktowania oraz warunków osób pozbawionych wolności i zapobiegania torturom oraz innemu okrutnemu, niehumanitarnemu lub poniżającemu traktowaniu albo karaniu, mając na uwadze odpowiednie standardy organizacji międzynarodowych. Przeprowadzone czynności polegały na:

- wysłuchaniu informacji na temat funkcjonowania PdOZ przekazanych przez kpt. SG Marcina Niedzielę – Zastępcę Komendanta Placówki Straży Granicznej w Janowie Podlaskim;
- oglądzie wszystkich pomieszczeń PdOZ, w tym sprawdzeniu stanu wyposażenia pokoi dla zatrzymanych;
- przejrzeniu na miejscu dokumentacji dotyczącej funkcjonowania pomieszczenia.

W toku wizytacji wykonano dokumentację fotograficzną oraz użyto dalmierza do pomiaru wybranych pomieszczeń.

Przedstawiciele KMPT przekazali Zastępcy Komendanta wstępne ustalenia płynące z wizytacji podczas jej roboczego podsumowania.

Ponadto po zakończeniu czynności na miejscu, analizie poddano pozostałe dokumenty związane z funkcjonowaniem placówki.

W trakcie wizytacji przedstawiciele KMPT dokonali oceny przestrzegania praw osób zatrzymanych w obszarach związanych z legalnością ich pobytu w pomieszczeniu, traktowaniem przez funkcjonariuszy, prawem do informacji, ochrony zdrowia oraz warunkami bytowymi. W niniejszym raporcie uwzględniono jedynie dobre praktyki oraz te zagadnienia, w których pracownicy BRPO stwierdzili nieprawidłowości. W Raporcie opisano także problem o charakterze systemowym.

## **2. Charakterystyka PdOZ**

Pomieszczenie dysponuje 8 miejscami (2 pokoje 3-osobowe i jeden 2-osobowy). Z informacji przekazanych wizytującym przez Zastępcę Komendanta Placówki Straży Granicznej w Janowie Podlaskim wynika, że ostatecznie umieszczenie osoby zatrzymanej w placówce miało miejsce przed 2011 r., w którym objął on służbę w placówce SG.

Do pełnienia służby w pomieszczeniu przeszkolonych jest 12 funkcjonariuszy; w przypadku umieszczenia w PdOZ kobiety, czynności związane z jej kontrolą wykonuje funkcjonariuszka.

## **3. Dobre praktyki**

Za dobrą praktykę przedstawiciele KMPT uznali wyposażenie pokoi dla zatrzymanych w instalację oświetleniową umożliwiającą regulację natężenia światła w porze nocnej, które jest niezbędne do doświetlania tych pomieszczeń ze względu na zainstalowany w nich monitoring niedziałający na podczerwień.

Wizytujący uznają to działanie jako dobrą praktykę, gdyż służy ono zmniejszeniu dolegliwości dla osób zatrzymanych wynikającej z konieczności doświetlania pokoi w porze nocnej.

#### **4. Problem systemowy**

##### **4.1 Kontrola osób umieszczanych w PdOZ**

Według informacji przedstawionych wizytującym przez funkcjonariusza obecnego podczas wizytacji, kontrola obejmuje oględziny osoby połączone z jej rozebraniem do naga. Należy zauważyć, że zgodnie z § 5 ust. 2 regulaminu pobytu osób zatrzymanych w pomieszczeniach jednostek organizacyjnych Straży Granicznej przeznaczonych dla tych osób (dalej: regulamin PdOZ SG), stanowiącego załącznik do rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 20 czerwca 2011 r. w sprawie warunków, jakim powinny odpowiadać pomieszczenia w jednostkach organizacyjnych Straży Granicznej przeznaczone dla osób zatrzymanych, oraz regulaminu pobytu w tych pomieszczeniach (tekst jedn.: Dz.U. 2016 poz. 654), osoba zatrzymana podlega szczegółowemu sprawdzeniu. Przedstawiciele KMPT wielokrotnie podkreślali, iż kwestia tej czynności, związanej z ograniczeniem konstytucyjnych praw jednostki, powinna być uregulowana w akcie prawnym rangi ustawowej. Mechanizm rozumie potrzebę zapewnienia bezpieczeństwa tak osobom zatrzymanym, jak i funkcjonariuszom Straży Granicznej pełniącym służbę w PdOZ, niemniej jednak tak daleko idąca ingerencja w prawo do prywatności nie może odbywać się bez właściwych w świetle Konstytucji RP regulacji prawnych (art. 31 ust. 3).

Warto wskazać, że przeprowadzenie kontroli połączonej z rozebraniem zatrzymanego do naga możliwe jest jedynie w odniesieniu do zatrzymanych doprowadzanych do aresztu dla cudzoziemców na podstawie art. 396 ust. 2 ustawy z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach (Dz. U. z 2013 r. poz. 1650 ze zm.).

Zagadnienie konstytucyjności obowiązujących przepisów o kontroli osobistej było przedmiotem postępowania o sygn. K 17/14, prowadzonego przed Trybunałem Konstytucyjnym na wniosek Rzecznika Praw Obywatelskich. W dniu 14 grudnia 2017 r. Trybunał Konstytucyjny wydał orzeczenie, zgodnie z którym brak ustalenia w ustawach pojęć „przeszukanie osoby” i „kontrola osobista” narusza konstytucyjne prawa i wolności człowieka. Z odpowiedzi Sekretarza Stanu w MSWiA z dnia 12 kwietnia 2018 r. wynika, że w związku z wyrokiem Trybunału, w resorcie zostały podjęte działania legislacyjne mające na celu przygotowanie propozycji zmian ustawowych.

Postęp prac w zakresie wprowadzania przedmiotowych zmian w obowiązujących regulacjach prawnych pozostaje nadal w zainteresowaniu KMPT.

## **5. Obszary wymagające poprawy**

### **5.1 Protokoły zatrzymania**

Wizytujący poddali analizie 2 protokoły zatrzymań (bez umieszczenia), które miały miejsce w 2017 i 2018 r. pod kątem rzetelności ich wypełnienia. W odniesieniu do protokołu zatrzymania obywatela Ukrainy przedstawiciele KMPT zauważyli, że w jego treści znajduje się informacja o posiadaniu przez mężczyznę zasiniaczeniu twarzy oraz o braku poddania go badaniom lekarskim. Informacja o obrażeniach twarzy nie była jednakże zgodna z wizerunkiem zatrzymanego dołączonego do akt sprawy. Dlatego też, wizytujący uznali, że w protokole zaszła oczywista omyłka. W związku z powyższym Mechanizm przypomina, że informacje zawarte w protokole zatrzymania stanowią podstawy określonych obowiązków spoczywających na funkcjonariuszach i w związku z tym powinny być one rzetelne. W opisanym wypadku, gdyby nie fakt, że w aktach zatrzymanego obywatela Ukrainy znajdowało się jego zdjęcie wykonane w dniu zatrzymania, przedstawiciele KMPT stwierdziliby naruszenie przepisu § 1 ust 2 rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 27 czerwca 2002 r. w sprawie trybu przeprowadzania badań lekarskich osób zatrzymanych przez funkcjonariuszy Straży Granicznej (Dz.U. z 2002 r. Nr 98, poz. 893).

### **5.2 Warunki bytowe**

Uwagę wizytujących zwróciły nisko zamontowane przesłony toalet dla zatrzymanych oraz przesłonięcie stanowisk prysznicowych tworzywem sztucznym niegwarantującym należytej intymności osobom korzystającym z kąpeli.

Reprezentanci KMPT stwierdzili ponadto brak bielizny zastępczej dla kobiet (biustonosze), którym odbierane są ich prywatne biustonosze, jeśli znajdują się w nich fiszbiny.

Mając na uwadze brak wyposażenia pomieszczenia w kamery działające na podczerwień, przedstawiciele KMPT zalecają ich wymianę. Wyeliminuje to w praktyce konieczność doświetlania pokoi dla zatrzymanych w porze nocnej, służąc tym samym podniesieniu standardu ich traktowania.

### **5.3 Sytuacja osób z niepełnosprawnością**

Pomieszczenia PdOZ nie są dostosowane do potrzeb osób z niepełnosprawnością. W związku z powyższym należy wskazać, że zgodnie z przyjętą w dniu 1 sierpnia 1997 roku przez Sejm RP Kartą Praw Osób Niepełnosprawnych (M. P. z 1997 r. Nr 50, poz. 475) osoby niepełnosprawne mają prawo życia w środowisku wolnym od barier funkcjonalnych. Ponadto w dniu 6 września 2012 roku Polska ratyfikowała przyjętą w dniu 13 grudnia 2006 roku przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych Konwencję o prawach osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2012 r., poz. 1169) zobowiązującą do umożliwienia osobom niepełnosprawnym niezależnego życia i pełnego udziału we wszystkich jego sferach. Oba wymienione dokumenty mają zastosowanie również w odniesieniu do osób pozbawionych wolności oraz środowiska stworzonego w miejscu ich osadzenia. Wobec powyższego wszelkie instytucje państwowe winny podejmować działania ukierunkowane na urzeczywistnienie praw osób z niepełnosprawnością. Omawiając potrzebę dostosowania wszelkich miejsc pozbawienia wolności do potrzeb osób niepełnosprawnych warto także zwrócić uwagę na wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu z dnia 10 lipca 2001 w sprawie Price przeciwko Wielkiej Brytanii (skarga numer 33394/96). W sprawie tej Trybunał stwierdził naruszenie art. 3 Europejskiej Konwencji o Ochronie Praw Człowieka przez osadzenie, poruszającej się na wózku inwalidzkim kobiety, w celi policyjnej zupełnie niedostosowanej do jej potrzeb. Z uwagi na warunki panujące w miejscu osadzenia skarżąca cierpiała z powodu panującego zimna, zmuszona była spać w wózku inwalidzkim, nie mogła skorzystać ze zbyt wysoko zainstalowanej toalety, a wykonanie innych czynności higienicznych wymagało od niej bardzo dużego wysiłku. Zatrzymana miała również problemy z wezwaniem pomocy z uwagi na znajdujący się poza jej zasięgiem włącznik instalacji przywoławczej. Wobec powyższego przedstawiciele KMPT zalecają uwzględnienie kwestii przystosowania PdOZ do potrzeb osób mających trudności w poruszaniu się przy realizacji ewentualnych inwestycji modernizacyjnych, dzięki czemu osoby te będą mogły samodzielnie poruszać się oraz korzystać z urządzeń sanitarnych.

### **6. Zalecenia**

Na podstawie art. 19 OPCAT, przedstawiciele Krajowego Mechanizmu Prewencji zalecają:

#### **Komendantowi Placówki Straży Granicznej Janowie Podlaskim:**

- 1) rzetelne wypełnianie protokołów zatrzymań;

- 2) zastosowanie zmian w sanitariacie dla zatrzymanych w celu zagwarantowania należytej intymności osobom korzystającym z jego urządzeń;
- 3) stosowanie kontroli osób zatrzymanych nie połączonej z rozbieraniem ich do naga, jeśli nie są to cudzoziemcy transportowani do aresztu dla cudzoziemców;
- 4) wymianę kamer monitoringu na takie, które działają na podczerwień;
- 5) doposażenie magazynu PdOZ w zastępcze biustonosze dla zatrzymanych kobiet;
- 6) zainstalowanie udogodnień dla zatrzymanych z niepełnosprawnością w sanitariacie oraz przynajmniej w jednym pokoju przy okazji najbliższego remontu PdOZ.

**Komendantowi Nadbużańskiego Oddziału Straży Granicznej w Chełmie**

- 1) przeznaczenie środków na realizację zaleceń pociągających za sobą skutki finansowe.